

# ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА

СЕДМИЧНИК ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

Адрес: София, ул. „Св. София“ № 2 тел. 8-29-83 сметка 110-11 БНБ = Софийски градски клон

## ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНИЯТ ЛОВЧАНСКИ МИТРОПОЛИТ МАКСИМ

Богу угодно бе Ловчанската епархия да загуби през текущата година своя добър кириарх, Високопреосвещения Митрополит Филарет, светителствувал с архипастирско усърдие цели двадесет години. И Богу угодно бе за приемник на починалия митрополит Филарет овдовялата епархия чрез своите епархийски избиратели да избере на пръв план и единогласно на 30 октомври т. г. Браницкия епископ Максим, както и Св. Синод в пълния си състав на 20 ноември също изборно и единогласно да постави за архипастир на овдовялата епархия епископа Максима. Вече единомислието около избора и единогласието в самия избор показват, че новият епархийски Митрополит на светата ни Църква е оценен и намерен като най-подходящ, по своите качества и подготовка за високосвещеното архипастирско служение в Ловчанска епархия.

Негово Високопреосвещенство е роден на 29 октомври 1914 год. в село Орешак, Троянско, — селото, в чийто район се намиращият Троянският ставропигиален манастир „Св. Богородица“. Светското му име е Марин (Найденев Минков). Произхожда от занаятчийско (дърводелско) и благочестиво семейство, от което задушевно е понесъл и расъл в сърдечна вяра и църковно благочестие, в трудолюбие, трезвост и скромност, като в тоя растеж благодари и на въздействието на тъй съседната на живелището му Троянска св. обител.

Оттук вече като естествено продължение на духовното му занимание, гдето, след като завършва основното и прогимназиалното си образование, по-

стъпва през 1929 год. като ученик в Софийската духовна семинария. Тогава той е имал в нея доста от по-подбраните учители и възпитатели, между които ректор е бил архимандрит Борис Симов (по-късно Неврокопски митрополит), учители-възпитатели — духовниците иеромонах Кирил (сега Светейшият наш Патриарх) и иеромонах Йосиф (сега Варненски и Преславски митрополит), и сегашните професори в Духовната академия д-р Илия Цоневски и Боян Пиперов, преподавателите прот. Василий Николов, д-р Димитър Пенев и др. А към солидната подготовка в учебно-възпитателно отношение, която той добива в Духовната семинария, в своето духовно развитие в доприноса му е бил тъй близкият му Троянски манастир, гдето през ваканционно време е прекарвал в трудова манастирска практика и в църковно пение, главно под ръководството на тогавашния дългогодишен и заслужил игумен архимандрит Климент (Коевски).

След завършване на Духовната семинария (1935 г.) той две години (1936—1938) служи в Русе като църковен певец и деловодител при храма „Успение

Пресв. Богородици“ и тук особено полезно му се оказва, в кръга и смисъла на църковния живот и служение, захватният и специален (за него време) примерен подвиг на Митрополита Михаила за делово, братско християнско-социално служение (в организирането грижа и дейност за нуждаещите се — сираци, бедни и т. н.).

Но същевременно усилено му е желанието да продължи своето школно богословско образование,



и в това сполучва, като на 1938 г. на синодална стипендия постъпва студент в Богословския факултет. И тук, с планово усърдие в учебните занятия и с оглед и опаза на дисциплината в живота той взема също усърдно участие в просветително-възпитателната дейност на студентските богословски кръжоци и сдружения и в православните братства. А също и през студентските си години той прекарва ваканциите си в Троянския манастир в усърден труд като църковен певец, проповедник и библиотекар. По него време в манастира и манастирското леговище Зелениковец през летните ваканции са бивали по лятно време и някои от архиерите (като Русенския Михаил, Врачанския Паисий, Търновския Софроний, Ловчанския Филарет, Старозагорския Климент), с които е дождавал той и в надлежен допир и е бил благотворно влиян в духовното си развитие от тях, като и те оставали в задоволство от духовното и църковното му състояние и трудоспособността му. А доста благотворни са били и от това време духовните му връзки и с някои епископи (като например с Драговитийския Харитон, Браицикия Максим, Проватския Софроний).

При това негово развитие той (Марин) година преди да завърши Богословския факултет (на 13. XII. 1941 г.) се решава да бъде постриган в монашество с името Максим, което извършва Ловчанският Митрополит Филарет и то в параклиса на Богословския факултет; а една седмица след това (19. XII. 1941 г.) монах Максим бива ръкоположен в семинарския храм „Св. Иван Рилски“ за иеродякон от Врачанския Митрополит Паисий.

Богословския факултет иеродякон Максим завършва през 1942 година, като по същото време бива назначен и служи като митрополитски дякон и проповедник в гр. Ловеч, а в края на същата година бива назначен за учител-възпитател в Софийската духовна семинария, на която служба остава почти пет години (до 1. IX. 1947 г.). Като възпитател той е успявал да държи в правилно двуединство строгата дисциплина и ред с благоволеност и мъдро наставничество и, поради това, е допринесъл значително за успеха на семинаристите и в обучението, и във възпитанието, както и да привлече и благоволеността на самите семинаристи за тоя християнски път на правилен духовен растеж, а и да остави добри спомени и за себе си, като техен учител и възпитател. Како преподавател в Духовната семинария той е преподавал двете важни богословски дисциплини Основно богословие и Пастирско богословие. В оценка на дейността му в Духовната семинария той на 14. V. 1944 г. бива ръкоположен в иеромонашески чин от Врачанския Митрополит Паисий в Черепишкия манастир (където бе евакуирана Духовната семинария), а на 12. VII. 1947 год. бива отличен с възвездането му в архимандритско достойнство от Митрополита Михаила (в Разград).

Собствено в тая (1947 г.) той отново бива добре оценен и повишен с назначението му за протосингел на св. Русенска Митрополия. И тук в новото си по-обстойно и значително църковно служение, и то под ръководството и в помощ на едно от нашите отличили се и зачитани в целостта и здравината на архипастирското им служение архиереи, а именно под ръководството и в помощ на Митрополита Михаила, архимандрит Максим, с обичайно станалото

му внимание и усърдие в анализа, оценката и активността на църковното служение, обогатява още повече най-правилната идейна насока и най-правилния път на църковна дейност и по-обширния неин (епархийски) обсег.

И въобще, местата на подготовка за солидно служение на св. ни Църква, както и самите преминати служби в това служение на архимандрита Максима му допринасят все повече ясен и деен поглед и му разкриват по-правилен път за достойно служение на св. ни Църква и то вече в тъй голямата особеност на настъпилата нова епоха в целия живот с особените му проблеми и нужди. И това и вътре, и в самата наша св. родна Църква, а и изобщо в живота на източно-православния християнски свят, на целия християнски свят, а и на цялото човечество. И това следва да се отбележи и с оглед на положението, живота, нуждите, задачите на св. Руска Църква, получаваща или добиваща средоточно място в православния свят, а обръщаща и то благосклонното внимание и на целия християнски свят. И във връзка с това си вътрешно и външно положение св. Московска Патриаршия влиза в непосредствени и взаимни отношения с всички православни църкви, а в значителна степен и с др. християнски църкви. Така за оживителна свързка между нея и другите православни църкви по взаимно споразумение се откриват при Московската патриаршия т. н. „подвория“, както такова там имат Александрийската, Антиохийската Патриаршии и Българската православна църква, т. е. един вид ново пратеничество или представителство (или подобно на древнохристиянското, еклезиарство на една християнска църква при друга главно за свързка и взаимно осведомление). Българското подворие се открива в Москва на 1948 г. и когато две години след това (1950 г.) се то опраздва, Св. Синод на нашата св. Църква определя за свой представител архимандрита Максима. И от тоя акт е ясно, че за този твърде особен пост, изискващ и особени качества в служението му. Св. Синод е намерил за твърде подходящ архимандрита Максима. И на това си служебно място той не само достолепно е представлял св. ни Църква, а и нашата Върховна църковна управа е държал в съответна осведоменост по общо църковни дела; но и още много ще да е оточнил и разширил той и своите познания за св. Руска църква и своите свързки в или с нея. Църква, безспорно, с пленяваща святост и богоблагодатна сила, свещен пример на всеотдайна служба на и за истина, правда и мир във истинска вяра и любов в Господа и Спасителя Христа Исуса. Там има възможност Архимандрит Максим да влезе в надлежно познание и общение с най-видни дейци и представители както на св. Руска православна църква, но и почти с всички др. православни църкви, а и с такива от други християнски църкви; а, разбира се, че съответно е представлявал (осведомявал) всички тях и за нашата св. Родна Църква, заради което е придобил и тяхната и към него почит, нящо що можеше със задоволство да се наблюдава, например, и на станалата през септември 1960 г. в Прага миротворна конференция, на която имаше доста представители и на Православната църква и на която конференция един от делегатите на св. ни родна Църква бе и

епископ Максим; а също така — след това туй същото при няколкодневното гостуване на тая ни делегация в патриаршеската палата в Букурещ като гости на Румънския Патриарх Юстиниана.

Така служи архимандрит Максим в Москва до 1955 г. и то със задоволство на първенци в живота и управата на св. Московска патриаршия, както и с благодарност на местното московско православно изпълнение (Българското подворие е било при московския в Гончарах православен храм на Успение на Пресв. Богородица, в който храм архимандрит Максим редовно е служил и който храм масово е бил посещаван от богомолци).

На речената 1955 година Св. Синод на Родната ни Църква назначава архимандрита Максима за своя главен секретар — служба, макар повече административно-изпълнителна, но безспорно важна. — обхватна, средоточна и сложна и, разбира се, че назначавайки на нея архимандрита Максима Св. Синод го е намирал за съответно най-подходящ за правилното ѝ изпълнение. И, поради това, по решение на Св. Синод, архимандрит Максим, вече на следната година след назначението му за главен секретар на Св. Синод — на 30. XII. 1956 год. бе, в Патриаршеската катедрала ставропигиалния храм-памятник „Св. Александър Невски“, ръкоположен от св. синодални архиереи начело с Негово Светейшество Патриарха Кирила за епископ (по име Бранички), при който случай Негово Светейшество държи надлежно (едно от най-съдържателните си — наставно първосветителско) слово, — за епископа, за неговия служебен и свят дълг и идеал да е, по примера Христов, съвестта на св. Божия Църква; в изповедта на Божията истина, в нелицемерните любов и миротворство, в единството на Църквата, в творческата съборност. Трогнат от това отеческо слово, епископ Максим, в отговорното си слово, подчертано изтъква, че ще настоява верните преди всичко да са верни Господу Исусу в трудолюбие, родолюбие, и миролюбие; че ще ги ръководи с дух на кротост, справедливост и милост и ще разгаря в тях духа, чиито плодове са любовта, радостта, мирът, дълготърпението, кротостта, въздържанието (Гал. 5:22—23).

Твърде сложното и тежко служение на епископ Максим, макар и подпомаган от много съдейци и сътрудници по разните отдели на синодалното административно ведомство, той върши умело, с надлежното внимание еднакво към правилност, както и към съобразност. Към края на службата му в синодалното административно ведомство, преди две и половина години, Св. Синод го назначава за председател на Редакционната комисия на синодалните издания „Църковен вестник“ и „Духовна култура“.

служба, изискваща основна и обстойна богословска научност, както и възтънка или премъдра съобразителност към времена и условия. И, общо оценено, служението си като главен секретар на Св. Синод епископ Максим преминава с надлежна успешност във всяко отношение.

И сега: с Божия помощ успешно преминал през духовните стъпала на благочестивия родителски дом; на благоговейно въздействие на близкородната му Троянска св. обител; на учебното и възпитателно въздействие на Духовната семинария и на научно-богословското обогатение от или в Православния ни Богословски факултет; и служебно: в духовната атмосфера на учител и възпитател в Духовната семинария; под благотворното и отеческо въздействие на първоиерарсите в служението му в св. Русенска митрополия и Св. Синод; а и в особеното му служителство в духовния изключителен обсег и кръгзор на св. Руска църква; и, като последица от тоя духовен ход, достигнал под Божието благословение, единогласно да бъде избран и постановен за архипастир на историческата Ловчанска епархия, явно е през погледа на всичко това за духовния и сърдечния ни глед; с какво преизпълнено от любов и радост сърце и с каква дълбока вяра и светла надежда в Господа Исуса св. Ловешкият Митрополит Максим встъпва на архиерейския си трон, готов в слово и дело по пътя на трудолюбие, родолюбие и миролюбие да ръководи с дух на кротост, справедливост и милост повереното му паство, като разгаря в неговите души любовта, радостта, мира, дълготърпението, кротостта и въздържанието.

И едновременно с това и по същите духовни съображения, явно е за духовния и сърдечния ни глед: с каква милостливост, почит и любов в сърцето и душата си посреща своя нов архипастир духовно преданното му епархийско паство и с каква светла надеждност, увереност и радост то гледа на свещения път и на светли постижения в християнската своя дълбока вяра и всерадостна благодейност.

Нека, прочее, от все сърце да сърадваме всички Високопреосвещения св. Ловчански Митрополит Максим с високото архипастирско призвание и свещенослужение в неговата родна епархия, като молитвено му благопожелаеме Господ Бог щедро да му дарува на много и много години крепко здраве и всерадостно християнско благопреуспяване на избраното го паство, на св. ни Родна Църква, на благоверния ни народ и драгата ни Родина и на мир в света за вечна Божия слава.

Академик професор Протопресвитер  
д-р СТЕФАН ЦАНКОВ

*„Защото всеки първосвещеник, измежду  
човеци избран, за човеци се поставя да  
служи Богу“*

Евр. 5:1

# С Л О В О

НА НЕГОВО СВЕТЕИШЕСТВО ПАТРИАРХ КИРИЛ, ПРОИЗНЕСЕНО НА ПРИЕМА В СВ. СИНОД СЛЕД КАНОНИЧЕСКИЯ ИЗБОР НА НЕГОВО ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО ЛОВЧАНСКИЯ МИТРОПОЛИТ МАКСИМ НА 20 НОЕМВРИ 1960 Г.

Ваше Високопреосвещенство, Високопреосвещенейши Владико,

Имам приятното задължение да Ви съобщя, че днес в синодалния параклис „Св. Цар Борис“ след Божествената света литургия и след призоваването на просвещаващата благодат на Светаго Духа Високопреосвещените синодални архиереи съгласно чл. 50 от Устава на Българската православна църква избраха Вас за канонически митрополит на светата Ловчанска епархия.

От страна на Св. Синод Ви приветствувам с този избор, изказвайки най-добри молитвени благопожелания за богоугодно и полезно за светата ни Църква и за народа ни служение.

Високопреосвещеный Владико, на Ловчанския митрополитски престол са светителствували усърдни архиереи. При възстановяването на независимостта на Българската православна църква през 1870—1872 г., председател на Ловчанската епархийска църква бе приснопаметният епископ Иларион, председател на Привременния български архиерейски събор в Цариград. На Ловчанската катедра той стоя дълго време, начевайки от средата на 19 в. (1849 г.). Служението му е било полезно за благочестието на народа и за неговите оправдани църковно-народни стремежи. След като той в 1872 г. премина на Кюстендилската митрополитска катедра, за Ловчански митрополит бе избран и ръкоположен младият Дионисий (7 юли 1873 г.), един изряден архиерей и църковно-народен труженик. Дълго обаче той не е могъл да светителствува на тая катедра, понеже само след по-малко от две години (29 май 1875 г.) починал. Митрополит Дионисий обаче е един светъл образ в историята на Българската църква.

След това за Ловчански митрополит бе избран младият протосингел на светата Екзархия в Цариград архимандрит Йосиф, който подире стана Български Екзарх и на това високо достойнство светителствува цели 38 години. Всички знаем каква извънредна личност е бил Българският Екзарх Йосиф. Наистина той е управлявал Ловчанската епархия главно чрез свои заместници, обаче мъдростта на приснопаметния Екзарх Йосиф и блясъкът на неговия престиж са вдъхновявали църковното служение в тая богохранима епархия.

Дълго време след блажената кончина на приснопаметния Екзарх Йосиф Ловчанската митрополитска катедра бе вакантна и епархията се управляваше от достойни български архиереи. На 1937 г. бе избран за Ловчански митрополит Високопреосвещеный Антим, който можа да остане на митрополитската катедра едва малко повече от година. Започнал бе добре да достроява Епархийската църква, но преждевременно се представи о Господе.

За негов заместник бе избран през 1939 г. Ловчанският митрополит Филарет, млад и енергичен иерарх, който усърдно се труди в продължение на 21 години за доброто ръководство на епархията, а доста се потруди и като член на Св. Синод. Богу

било угодно да го приеме в Своите селения. Високопреосвещеный Филарет почина на 28 юни т. г.

Същия ден Св. Синод, съгласно чл. 44 от Устава на Българската православна църква, определи за наместник на овдовелия Ловчански митрополитски престол Негово Високопреосвещенство св. Врачанският митрополит Паисий, който тутакси пое управлението на епархията. В заседанието си на 13 септември т. г., протокол № 14, Св. Синод реши да бъде извършен избор на нов Ловчански митрополит и одобри каталога на достоизбираемите кандидати за митрополит на вдовстващата епархия. Изборът бе извършен в Ловеч на 30 октомври т. г.; участвували са в него 28 епархийски избиратели. При този избор бяха избрани Преосвещените Браницки епископ Максим, Главен секретар на Св. Синод, с 28 гласа, и Главинишки епископ Стефан, викарий на св. Пловдивска митрополия, с 15 гласа. В заседанието си на 15 ноември т. г. Св. Синод, прегледа избирателната преписка, намери я редовна и я утвърди, като определи на днешния ден, 20 ноември, в синодалния параклис „Св. Цар Борис“ да се извърши, съгласно чл. 50 на Устава на Българската православна църква канонически избор на Ловчански митрополит.

И тъй, Високопреосвещени Владико, жребият падна върху Вас. Вие сте избран за Ловчански митрополит и от днес Ви предстоят големи задължения по управлението на богодаруваната Ви епархия и по участието Ви в общото ръководство на светата Българска православна църква като член на Св. Синод в пълен състав.

Споменах имената на няколко приснопаметни иерарси, които богоугодно вършиха Божието дело в Ловчанска епархия, за да напомня, че Ви предстои да продължите делото на епархийското църковно строителство, като вложите всичкото си усърдие в него. Като архиерей на епархийската църква Вие имате задълженията на апостолски приемник. А това вече Ви подсказва колко неуморно и с каква богопреданост трябва да се трудите, за да угледите на Великия Пастиреначалник и да бъде служението Ви за слава Божия, за полза на нашия добър народ и за благополучието на нашата държава. Желал бих да Ви припомня обещанията, които дадохте на 30 декември 1956 година в словото си при ръкоположението Ви за архиерей, а именно:

„Ще спазвам строго клетвените обещания, които дадох днес пред Ваше Светейшество и целия Освещен архиерейски събор, като постоянно назидавам поверените ми в спасителните истини на св. православна вяра, на която положената основа е Исус Христос (1 Кор. 3:11); като ръководя с дух на кротост, справедливост и милост словесното стадо; като разгарям в спасяващите се духа, чиито плодове са: любов, радост, мир, дълготърпение, благост, милосърдие, вяра, кротост, въздържание (Гал. 5.22—23); като наставлявам верните на трудолюбие, родолюбие и миролюбие; като изпросвам

за всички благодатната помощ на Светия Дух в църковното богослужение и тайнодействените чинопослования; като призовавам молитвено Божията подкрепа и за себе си, за да мога да бъда „пример на стадото“ (1 Петр. 5.3), „образец за верните в слово, поведение, любов, дух, вяра и чистота“ (1 Тим. 4.12); като се стремя да следвам със слабите си сили примера на Пастиреначалника Христа, на духоносните апостоли, на църковните велики светители; като се вдъхновявам от високото църковно съзнание, непоколебима преданост на св. православие, братско единение със св. Руска православна църква и голямо родолюбие на нашите български иерарси и отци, личностите и дела-

та на които сияят в ореола на светост и народна признателност“.

Но не само в епархийското ръководство Вие трябва с примерно усърдие да изпълните дълга си, а също така и като член на Св. Синод в пълен състав, та и общите дела на светата ни родна Църква да се извършват богоугодно и спасително за нас всички. Ние сме убедени, че Ваше Високопреосвященство така именно гледате на Вашия дълг и приносите Ви ще бъдат достойни за великото служение на светата ни Църква.

Ние, Вашите събратя, искрено молитвено Ви благопожелаваме да бъдете здрав, бодр, ревностен, вдъхновен с любов към Бога и човека строител на богохранимата Ловчанска епархия. На многая лета!

## Слово — отговор

НА НОВОИЗБРАНИЯ ЛОВЧАНСКИ МИТРОПОЛИТ МАКСИМ

Ваше Светейшество,

Светейший и зело любимий Владико!

Богомъдри архипастири и братя в Господа!

За Свои споспешници в спасителната Си мисия на земята Господ Иисус Христос избра св. апостоли. На ги изпрати на обществено служение, след като богомъдро ги подготви с назидателни наставления и им даде неотразим пример (Иоан 13:15) за усърдно подражание.

По Божие милостиво изволение, тъй като „никто не се сам не сдобива с тая почест, освен оня, който е призван от Бога“ (Евр. 5:4), чрез единодушния глас на клира и народа, днес Ваше Светейшество с целия Освещен архиерейски събор, чийто чуден пример на всепределна църковна и обществена служба ред години ми беше за добра поука и многополезно ръководство, снизходително изпращате и мен недостойния апостолски приемник на отговорна архипастирска работа в благодатен дял на Божия виноград.

Душата ми е препълнена с трепетно вълнение на благодарствен възторг от щедро изляната Божия милост върху мен. Защото „бях най-малък от братята си и най-млад. . . Братята ми бяха прекрасни и големи, но Господ не благоволи да избере измежду тях“ (Пс. 150:11 1, 2), а посочи мен. „Блажен комуто е помощник Бог“ (Пс. 145:5). „Душо моя, хвали Господа“ (Пс. 145:1).

„Благословен Господ. . . моя милост и моя ограда (Пс 143:1,2), в която ме въведе за църковно послушание блаженпочившият Ловчански Митрополит Филарет чрез свещения акт на монашеския постриг, който той извърши над мен със светителската си десница, в наследство от който днес смиренно приемам оставения от нея кириаршески жезъл на историческата Ловчанска епархийска катедра. Да бъде блажена светлата му памет!

На Ваше Светейшество, дълбокоуважаеми Владико, и нинездравствуващите досточтимии синодални архиереи, от които отечески съм подкрепян и ръководен в духовния си растеж и благодатно възвешдан във всички степени на църковната иерархия,

а днес единодушно избран и провъзгласен за канонически Ловчански митрополит, с голяма синовна признателност молитвувам крепко здраве и бодрост на духа за по-нататъшно многолетно светителско служение.

Същия молитвен псалом душевно отправям за мъдрия Предстоятел на великата Руска православна църква Светейшия Патриарх Алексий и неговите близки сътрудници, сърдечни приятели на нашата Църква и нейните ръководители во главе с Ваше Светейшество, и мои добри наставници през време на шестгодишната ми скромна служба в Москва.

Приятно ме задължава с голяма благодарност за особеното внимание да присъствува лично на днешното скромно тържество Председателят на Комитета при Министерството на външните работи по въпросите на Българската православна църква и на религиозните култове г. Михаил Кючуков заедно със своя помощник и за сърдечното поздравление. Като подчертавам с признателност общоизвестното благопожелателно становище на народното ни Правителство към доброто уреждане на нашата Църква и правилните отношения между гражданската власт и нея, моля г. Председателя да бъде тълкувател на моите чувства на искрена благодарност пред нашето Правителство и уверения в старанието ми и в бъдеще, като служа с добра съвест на родната Църква, да работя с високо гражданско съзнание и за доброто на скъпата ни Родина и прекрасния ни народ.

Предстои ми да отида на църковно-народно служение по призива на църковното изпълнение в Ловчанската епархия, изразено чрез единодушния глас на епархийските избиратели. Там дължа особена благодарност за оказаното ми рядко доверие.

Аз ставам приемник на богато наследство. Ловчанската епархия е с богата история на будно народно съзнание и твърд православен дух.

В будния град Ловеч скромният църковен дякон и самоотвержен апостол на свободата Левски с буйния пламък на горящото си сърце смело подклаждаше свещения огън на национално-освободителната революция.

Гложенският светогоргиевски манастир стана паметно място на чудно изповедничество за св. Православие и национално съзнание на бележития Търновски светител Митрополит Климент Друмев.

След щастливото учредяване на Българската екзархия жребият за неин предстоятел се падна на кириарха на Ловчанската епархия високопочитания Иларион Ловчу, който поради рядка човешка скромност и голямо съзнание за светителския дълг, предвид и на напредналата си възраст, помоли да бъде освободен от тоя отговорен пост, който родната Църква с обич му поверяваше.

Затова пък след злополучното заточение на първия ни екзарх Антима, достоен негов приемник, във времена тежки, стана Ловчанският митрополит Йосиф, който с високо съзнание и трезво разбиране, с много жар и непоколебима воля, в безброй изпитни жертвено служи на св. Църква и своя народ и записа името си със златни букви в историята на българската църковно-народна съдба.

Красивата летопис на Ловчанската епархия вдъхва големи насърчения, но налага и отговорни задължения. Затова аз моля Бога да удвои милостта

Си към мен. Да ме укрепва с мощната Си десница в предстоящото ми трудно архипастирско служение, което ще се старая ревностно да изпълнявам с жива вяра и гореща молитва, с неленостно душегрижие и неотстъпно спазване свещените догми, църковните канони и синодални разпоредби, в искрени отношения и усърдна подкрепа на усилията на народната власт за благопреуспяването на нашата Родина и народ, във верно служение на благородното дело на мира в света.

За вдъхновяваше ръководство в своята работа ще имам и днешното напътствено слово на Ваше Светейшество. Надявам се, че и в бъдеще не ще бъда лишен от Вашата и на Техни Високопреосвещенства любов, опитност и отзывчивост.

Моля Ви, многоуважаеми събрата, да ме приемете в своята среда като най-малък „брат възлюблен“ (Филим. 1:16), и да не ме лишавате от светителските си молитви, за да мога да бъда със слабите си сили „образец за верните в слово, поведение, любов, дух, вяра и чистота (1 Тим. 4:12).

„Боже, утвърди туй, що си сторил за нас“ (Ис. 67:27). Амин.

## Каноническият избор на новия Ловчански Митрополит Максим

Каноническият избор на новия Ловчански Митрополит бе извършен в неделя, 20 ноември 1960 г.

След св. Литургия в синодалния параклис „Св. цар Борис“ Негово Светейшество Патриарх Кирил прочете следното слово:

„Ваши Високопреосвещенства,

На 28 юни т. г. се престава о Господе приспопаметният Ловчански митрополит Филарет, който в продължение на 21 година бе достоен предстоятел на Ловчанската епархийска църква. Бог да го прости и вечна му памет!

За наместник на овдовелия митрополитски престол Св. Синод определи Негово Високопреосвещенство св. Врачанския митрополит Паисий, комуто на 13 септември т. г. възложи да извърши избор за нов Ловчански митрополит. Изборът бе извършен на 30 октомври т. г. в гр. Ловеч. От 30 епархийски избиратели, колкото трябва да има Ловчанска епархия, двама са починали, и на избирателното събрание са се явили 28 души. Избирателното събрание избрало от представения от Св. Синод каталог на достоизбираемите кандидати Преосвещения св. Браницки еп. Максим, главен секретар на Св. Синод, с 28 гласа, и Преосвещения св. Главинишки еп. Стефан, викарий на Пловдивска епархия, с 15 гласа.

В заседанието си на 15 ноември т. г. Св. Синод прегледа изборната преписка, намери я редовна и я утвърди, като определи на днешния ден в синодалния параклис „Св. цар Борис“, съгласно чл. 50 от Устава на Българската православна църква, Св. Синод да избере канонически и окончателно едного от двамата избрани от епархийското избирателно събрание.

Моля Високопреосвещените архиереи молитвено да призovem всесъдействувашата благодат на Све-

таго Духа и да пристъпим към изпълнение на нашия канонически дълг, като изберем за Ловчански митрополит едного от двамата достойно избрани кандидати.“

След това започна изборът. Изпят бе тропарът „Благословен еси, Христе Боже“. Негово Светейшество и Техни Високопреосвещенства синодалните архиереи: Видинският Неофит, Доростолският и Червенски Михаил, Врачанският Паисий, Великотърновският Софроний, Варненският и Преславски Йосиф, Старозагорският Климент, Сливенският Никодим и Неврокопският Пимен влязоха един след друг в св. олтар, за да напишат бюлетините си.

След гласуването Негово Светейшество Патриархът обяви резултата от избора: „Гласували са всички епархийски архиереи, членове на Св. Синод. Постъпили са девет бюлетини, колкото са и подадени“. Той съобщи, че всички гласували са дали глас да бъде избран за Ловчански Митрополит Негово Преосвещенство Браницкият Епископ г. Максим и обяви:

„Съгласно каноническите постановления и чл. 50 от Устава на Българската православна църква прогласявам от името на Св. Синод за канонически и окончателно избран за Ловчански Митрополит Браницкият епископ Максим, комуто пожелавам богоугодно достойно служение на св. Църква. На многая лета!“

Отслужен бе кратък молебен за новоизбрания Ловчански митрополит г. Максим. Изпяха се многолетствия.

С благословение на Негово Светейшество Техни Високопреподобия архимандритите Стефан, Василий и Антоний отидоха в Патриаршеската катедрала „Св. Ал. Невски“, където присъствуваха на св. литургия Преосвещените кандидати епископи-

те Браницкий Максим и Главиницкий Стефан. Те съобщиха, че е избран за Ловчански митрополит Негово Преосвещенство св. Браницкий епископ Максим и го поканиха да се яви в Св. Синод.

В приемната зала на Св. Синод бе устроен тържествен прием. В 11 часа се събраха Негово Светейшество Патриарх Кирил, Техни Високопреосвещения синодалните архиереи, Техни Преосвещения епископите Варлаам, Николай и Йосиф, софийски свещенослужители, църковни служители при Св. Синод и Софийската митрополия, представители на Ловчанска епархия и много благочестиви граждани и гражданки.

В залата пристигнаха Председателят на Комитета при Министерството на външните работи по въпросите на Българската православна църква и религиозните култове Михаил Кючуков и началникът на отдел Димитър Тодоров.

В 11.05 часа в залата пристигна новоизбраният Ловчански митрополит Максим, придружен от Негово Преосвещенство Главиницкий епископ Стефан и съпровождащите го архимандрити.

Негово Светейшество Патриарх Кирил поздрави Високопреосвещения Максим с избора му за Ловчански митрополит и прочете слово за историческия път на Ловчанска епархия и приветствия с пожелание за достойно служение на богохранимата Ловчанска епархия (виж словото на стр. 4).

Сборен хор от църковни служители изпя „Многая лета“.

Председателят на Комитета по въпросите на Българската православна църква Михаил Кючуков честити на Негово Високопреосвещенство митрополит Максим избирането му за Ловчански архиерей.

Новоизбраният Ловчански митрополит Високопреосвещения г. Максим отговори с благодарствено слово към Негово Светейшество Патриарх Кирил и синодалните архиереи (вж. словото на стр. 5).

В 13 часа от Св. Синод бе даден специален обяд, на който присъствуваха Негово Светейшество Патриарх Кирил, Председателят на Комитета и синодалните архиереи. Произнесени бяха тостове.

## Църковни старини в и от Ловеч

Ловеч — градът на люляците — има далечна история. Височините наоколо му са го правели лесно отбранителен, затова по местността Хисарлъка, над него се и създава селище още от предисторическо време; сетне това селище става тракийско, а подир това се въздига и в римска крепост с тракийското име Мелта.

Алтън-Ловеч — будният и заможен град, получил това име „Алтън“ — „Златен“ откъм 16—17 в., откогато той извънредно много се замогва (той единствен отсам Балкана и Калофер от другата страна на Балкана получават името „Алтън“ — Алтън-Ловеч и Алтън-Калофер), си остава от средновековието насетне все важен буден, културен център. . . Тъй той и достига до столица на революционното движение през времето на Васил Левски. . .

По-често какви църковни паметници, какви църковни старини има в и от Ловеч засега?

От римско време са намерени в Ловеч — на юг въз течението на р. Осъм — само една бронзова лампа с кръст и нещо от църковни съсъди.

От епохата на Първото българско царство почти нищо не е уцеляло и открито в това отношение.

Има паметници и старини от Второто българско царство още от началото му, т. е. от края на 12 и началото на 13 в. Това са разкопаните през 1921 г. на Хисарлъка и през 1929 г. в местността Сливек църкви. Тези две църкви са били манастирски църкви. На Хисаря е бил манастирът „Св. Георги“, а в Сливек — манастирът „Св. Богородица“ или още „манастирът Ястреб“. Хисарската църква е триапсидна централна постройка с три кораби в квадрат. В Сливек при манастира Ястреб тя е еднокорабна. По намерените при разкопките глинени украшения — тръбички, емайлирани звезди и пр., а също и по градежа и декоративните стенописни рести (остатъци в църквата на Хисаря) — за тези две църкви може да се каже, че те наистина били правени

в края на 12 и началото на 13 в., тъй като всичките тези неща при тях се виждат при търновските църкви тъкмо от това същото време 12—13 в. (църквите „Св. Димитър“, „Св. Четирдесет мъченици“ и др.). Ще рече: тук ние сме имали нещо от създаващия се нов търновски архитектурен живописен стил, нещо изобщо и от Търновската живописна школа. Този търновски архитектурен живописен стил достига сетне своя разцвет през 13 и 14 в. в месемврийските църкви. Бояна през 13 в. е пък връхната точка на постижение от търновските майстори-зографи. . .

Би могло да се приеме, че поне църквата на Хисаря в Ловеч ще да е била построена тъкмо в края на 12 в. — към 1188—1190 г. в чест на великото за България тогава събитие — освобождението ѝ от византийското иго и сключване на мир между Асен I и гърците при Ловеч (след обсадата на града от Исак Ангел II в 1187 г.).

Стар манастир е имало и в землището на с. Хлеvene — недалеч от манастира Ястреб. Този манастир в хлевенското землище е бил посветен на Св. Троица.

От времето на Второто българско царство — поскоро от 14 в. — са запазени засега и два книжовни паметника от Ловеч. Това са известният Ловчански сборник и един препис на Бориловия синодик. Сборникът, според една приписка в него, е писан през времето на цар Иван Александър „в богоспасаемия град Ловеч“; сетне той бива пренесен заедно с други български книги в Румъния в 1392 г. от тримата български монаси Софроний, Пимен и Силван, които основали там манастира Нямцу. Съдържанието на Сборника дава руският проф. А. Яцимирски в книгата си „Из славянских рукописей, тексты и заметки“, Москва 1898 г. Сам проф. Яцимирски закупил този Сборник от руски старообрядци в Галац (за Лов. сборник вж. у: Б. Цонев, История на бълг. език, I вт. изд., София

1940, стр. 197—298; Сбр. Ловеч и Ловчанско, кн. I, София, 1929, стр. 7).

Преписът на Бориловия синодик е направен през 14 в. именно в Ловеч. Това личи от махалите и селата — Лисец, Хлевене, Долна махала, Харман махала — отбелязани на л. 40 в този ръкопис, направен несъмнено от някой ловчански свещеник. Този препис на Бориловия синодик, намерен в 1845 г. в Търново от Н. Хр. Палаузов — оттук той е известен още и под името Палаузовия сборник — е важен ръкопис, понеже чрез него се допълва това, що липсва в същинския Борилев синодик, писан в Търново през времето на цар Шишман. Пазен се сега този ловчански препис на Бориловия синодик в Народната библиотека в София под № 289 (вж. Б. Цонев, Опис на ръкописите и старопеч. книги на Народ. библиотека в София, I, София 1910, стр. 187—199).

Това са за сега известните в и от Ловеч църковни старини от времето на Второто българско царство.

От през турското робство те са повече. По-важни ръкописи от тази епоха са: един сборник с Апостоли и Евангелия от 15 в. — сега в Народ. библиотека в София под № 510; друг сборник с разни слова, разкази и др. от 15—16 в. — пазен в рода на Михаил х. Неделчев от Ловеч; трети Сборник със Синодик от 16 в. — пак в Народната библиотека в София под № 432; три Евангелия и един лист от четвърто Евангелие, писани от Петър Граматик през 16 в. — и те се намират в Народ. библиотека в София под №№ 488, 55, 489 и 490; Молитвослов от 1668 г. — сега в Рилския манастир; Сборник от 1768 г. — в Хилендарския манастир (№ 427 — 3309); Ирмологий от 1827 г. — в Народната библиотека в София под № 661 и др.

Тези от ръкописите, които се намират сега в Народната библиотека в София, са описани от Б. Цонев в двутомната му книга „Опис на ръкописите и старопеч. книги на Нар. библиотека в София“ т. I — 1910 г., т. II — 1923 г.).

Сборникът от 15—16 в., пазен в рода на Мих. х. Неделчев от Ловеч, съдържа разни слова, разкази, слава от Константина Костенечки и др. Той е публикуван от Мих. х. Неделчев в сборника „Ловеч и Ловчанско“, кн. VII, София 1938, стр. 187—194. Този Сборник е особено важен с туй, че в края на една статия в него, взета от Константин Костенечки, има приписка-съобщение за св. патр. Евтимий Търновски и неговото заточение към Станимъка в 1393 г., където бил и завършил своя живот, без да се знае гроба му (Вж. Сбр. Ловеч и Ловчанско, кн. II, София 1930, стр. 88—89).

Сборникът със Синодика е из библиотеката на Марин Дринов. По приписка в него с дата 1614 г. се вижда, че този Сборник е бил през това време в Ловчанския манастир Ястреб.

От Евангелията, преписани от Петър Граматик, три са датирани — 1544, 1555 и 1558 г. Това с датата 1544 г. е само с единия запазен лист. По данни-приписки в тези три датирани ръкописи се вижда, че Евангелията са писани именно в Ловеч и то по-точно в манастира Ястреб. Там е писано от Петър Граматик и Евангелието, което няма дата. Петър Граматик е бил, според както сам бележи в една от приписките си, от Крушевац и в Ловеч, се преселил със семейството си. В Евангелието, писа-

но в 1558 г. (№ 55 в Народ. библ. в София) има още приписка, в която се съобщава, че търновският митрополит Иоаникий закупил това Евангелие за манастира „Св. Троица“ до Търново. Какво следва от туй? — Именно това, че Търново през 16 в. си поръчва книги от Ловеч. А известно е какъв просветен и книжовен център е бил през 14 в. частно манастирът „Св. Троица“ до Търново — там е била школата на св. патр. Евтимий Търновски. . .

Молитвословът от 1686 г. е писан, по приписка в него, от Граматик Душко в Ловеч (Вж. Е. Спространов, Опис на ръкописите в библиотеката на Рилския манастир, София 1900, стр. 31—33; Б. Цонев, История на бълг. език, I, вт. изд., София 1940, стр. 228).

Хилендарският сборник от 1768 г. е писан в Ловеч от проигумен Хилендарца Даниил (Вж. Сбр. Ловеч и ловчанско, кн. I, София 1929 г., стр. 8).

Ирмологий от 1827 г. е писан от свещ. Павел Граматик. Текстът е гръцки със славянски букви. Това добре показва колко почти безрезултатно е било фанариотското влияние в Ловеч. . .

От всичко това е ясно, че особено през 16 в. Ловеч става голям просветен център.

От това време ние имаме запазена и една много хубава и ценна икона Св. Троица, рисувана по Рубльов. Тази икона (66 × 93 см.) е точно датирана — 1589 г. Зографът се е и подписал — той е някой си Недялко от Ловеч: „се си бжествени обрразъ въ лето 1598 изографи Неделко отъ Ловечы“. Пазела се е тази икона в Ловчанската митрополия. От 1934 г. тя е прибрана в Църковния музей в София. Сега, през тая година, заедно с други икони и експонати от Църковния и Археологическия музеи и от Националната галерия, тя бе изложена в Париж. Иконата е действително рядко хубаво произведение (Вж. за нея в Сбр. Ловеч и ловчанско, кн. II, стр. 13—14, обр. 3; К. Кръстев — В. Захариев, Стара българска живопис, София 1960, стр. 40, обр. 589).

Видно е, впрочем, че през 16 в. в Ловеч е било на особена висота и иконографското изкуство.

В 1768 г. ловчанецът хаджи Василий дава средства за изографисване параклиса „Св. Иоан Предтеча“ в Зографския манастир. Тук е изрисуван той със синовете си Коста и Недялко (Вж. Сбр. Ловеч и ловчанско, кн. VI., София 1938, стр. 185, обр. I и 104).

Една също много интересна стара икона има в Ловчанския музей. Тя е двойна икона, т. е. с образи и на двете страни. На едната страна е св. патр. Евтимий Търновски, а на другата — неговият учител св. Теодосий Търновски. Иконата не е голяма. Тя е от ловчанската църква „Св. Богородица“. — там тя ще да е била пренесена от сринатата в началото на 19 в. от турците църквица „Св. Параскева“. Тая икона добре говори за отколешната почит към св. патр. Евтимий и св. Теодосий Търновски (Вж. за тая икона в Сбр. Ловеч и ловчанско, кн. II, София 1930, стр. 88—90).

От развалената църква „Св. Параскева“ има запазени и хубави резбени царски двери.

В старата катедрала „Св. Неделя“ в Ловеч има икони от тревненските майстори Цоню Захариев и Георги Димитров — това са иконите на Спасителя, на св. Богородица, на св. Илия, на св. Георги, на св.

Спиридон и св. Харалампий и др. (Вж. Сбр. Ловеч и ловчанско, кн. IV, София 1932, стр. 27).

Църкви за сега в Ловеч има три — „Св. Неделя“, „Св. Богородица“ и „Св. Троица“. В своето „Краткое политическое землеописание“ от 1835 г. (издадено в Крагуевац) Неофит Бозвели отбелязва, че в Ловеч по негово време имало седем църкви. Две от тях са били разширените и подновени в 1834 г. църкви „Св. Неделя“ и „Св. Богородица“. Църквата „Св. Богородица“ има много хубав резбен иконостас. Кои са били другите пет църкви? На Феликс Каниц при посещението му в Ловеч в 1871 г., според както той съобщава това в своята книга „Дунавска България и Балканът“ (немско вт. изд. 1882), показали местата на четирите църкви: „Св. Параскева“, „Св. Георги“, „Св. Никола“ и „Св. Харалампий“. На един старопечатан в Русия миней за м. март, находящ се в църквата „Св. Неделя“ в Ловеч, се чете: „... купилъ во церковь Вознесения Христова 1762 гдъ“. Ясно е — седмата църква в Ловеч е била „Св. Възнесение“. (Вж. Сбр. Ловеч и ловчанско, кн. VII, София 1938, стр. 116). Днешната катедрала в Ловеч — църквата „Св. Троица“

е правена по-късно; тя е осветена в 1868 г. Камбанията и женското отделение на тая църква построил майстор Атанас Денев в 1889 г. (Вж. Сбр. Ловеч и ловчанско, кн. II, София 1930, стр. 41 и кн. VI, София 1934, стр. 162).

Това са в общност църковните старини и от Ловеч.

Ловеч е епархийски град. В диоцеза му би могло много нещо да се каже за Троянския манастир, за църквата в Троян, за Тетевен и манастира „Св. Илия“ в тоя град, за Гложенския манастир „Св. Георги“, за Етрополе и манастира „Св. Троица“ — Варовитец и пр. . . Много от тези места имат през вековете добра връзка с Ловеч или Ловеч има връзки с тях. . . Особено Етрополският манастир — той също е бил цяла школа на писане и преписване книги. . .

Едно е ясно: град Ловеч през вековете е важен и културен център — особено и през турското робство. За това, впрочем, доста говорят запазените и оцелели в и от него църковни старини. . .

Д-р В. ИВ. ПАНДУРСКИ

## Ловчанска епархия

кратък църковно-исторически очерк

В красивата Осъмска долина, на едно от най-живописните места, гдето реката още неспокойно извира и огражда трапезовидни височини на Предбалканнето, а след това напуска теснината, за да се отправи към плодородната Дунавска шир, от двете страни на легендарната р. Осъм е разположен среден по големина (към 20,000 жители), но хубав и спретнат, заобиколен с лозя и градини, чист и благоустроен град — Ловеч. С всяка измината година той бързо израства в икономическо и културно отношение и се оформя като важен промишлено-стопански център. С продукцията на големия си машиностроителен завод, лозарството, градинарството, кожарската индустрия и др., Ловеч става известен и далеч зад пределите на Родина. Той е окръжен административен център и престолоен град на Ловчанската епархия.

Ловеч е един от най-старите наши градове, със славно историческо минало, следите на което ни водят в далечни векове преди християнската ера. Доста антични паметници (някои от тях открити в Ловеч и Ловчанско) свидетелствуват, че този град е наследник на траковниската крепост Мелта („място за лов на диви животни“, откъдето идва старобългар. Ловъц — Ловъч — новобългар. Ловеч, турск. Лофча „лова“, „ловец“, „град на ловци“). Някои свързват името на града с р. Осъм (Асамус — „река“, „камениста река“; Ловъц-Ловъч — „град до река“). В римско време Мелта се е наричала още Президиум („защита“, „крепост за защита“, „град, ограден със стени“). Това са укрепените стени на „Хисарлъка“ („Хисаря“), най-старото Ловчанско селище — крепост, която играла важна роля не само в римско време, но и през цялото Средновековие. Стратегическата крепост Мелта (Ловеч) била станция на няколко главни пътища и държала достъпите към други големи центрове в Северна и Южна България. Оттук минавал „Траяновият път“, който свързвал Карпатите — Дунав (Ескус — близо до с. Гиген) — Ловеч — Троян — Троянския проход — Пловдив — Бяло Море. Други пътища свързвали Ловеч със Сердика (София), с Никопол и Свищов, с Никополис (Никюп), Търново, Марцианопол, Одесос (Варна); с Троян, Севлиево и др. Географско-стратегическото и икономическо положение на Ловеч изиграли решителна роля за укрепването и бързото му издигане още през средните векове — особено през II-то българско царство. В 1187 г. тук се укрепил с войски братята Петър и Асен, които героически от-

блъснали пристъпите на византийския император Исаак II Ангел (1185—1195 г.). След напразна тримесечна обсада на Ловеч, Исаак Ангел се убедил, че не ще превземе здравата крепост (а тя преграждала пътя му към престолно Търново). Византия предложила мир и наскоро признала възстановената Българска държава Търновско-царство. Ловчанската крепост оказала решителна съпротива и на турския нашественик (XV в.). След продължителна обсада, градът доброволно се предал — чрез преговори, със султан Баязид, и дълго време след това запазвал своята автономия (начело с войвода — турски васал). Според свидетелството на турския пътешественик Евлия Челеби, през XVII в. старата Ловчанска крепост на „Хисаря“ още съществувала (почти неразрушена), а доня, се издигал „красивият град“. И сега още се намират следи на „Хисаря“ от онова героично минало. . .

За съжаление, не е известно кога и кой е разпространявал християнството в Ловчанския край, а така също, от кога съществува епархийска катедра в Ловеч. Но, като се има предвид, че още в първите векове християнството било разпространявано отначало в разположените на удобни пътища главни центрове (а сетне, чрез тях — в околните им краища); че големите градове на Балканския п-ов били обект на християнизация още преди основаването на българската държава, и най-вече обстоятелството, че през IX—X в. в България се полагали големи грижи за процъфтяване на Църквата, с основание можем да предполагаме, че и Ловеч е християнизиран още през I-то българско царство. Нещо повече, Твърде вероятно е, че известната крепост Мелта (Ловеч), разположена на важен кръстопът, още през I-то българско царство била голям град, който става и митрополитски (или поне епископски) център. Има определени свидетелства, че през II-то българско царство Ловеч бил седалище на митрополит. В Борилония синодик (1211 г.) се споменават имената на петима Ловчански митрополити: Лонгин, Мелетий, Киприян, Симеон (I) и Симеон (II). На свикания от Ив. Александър църковен събор в Търново (1360 г.) присъствувал Ловчанският митрополит Партений, който заемал четвърто място след Търновския патриарх.

Наскоро след падането на Търново под турска власт (17 юли 1393 г.) и заточването на св. патриарх Евтимия, Търновската патриаршия била унищожена. В 1394 г. цялата ѝ област била подчинена на Цариградската патриар-

шня. Търново става митрополия. Деградирала била и Ловчанската епархийска катедра. От началото на XV в. тя е епископия, подчинена на Търновския митрополит Липсват сведения за ловчанските епископи от XV в. и първата половина на XVI в. В приписки към църковно-богослужебни книги и др. документи се намират съвсем кратки сведения за следните ловчански епископи-търци, заемали катедрата през турско време: 1) Иеремия — бил на епархийската катедра в 1558 г. (това се вижда от приписка в Ловчанско четиревангелие, писано с. г.); 2) Теофан — заемал катедрата в 1590 г.; 3) Лаврентий — 1618—1622 г.; 4) Кирил — 1629 г.; 5) Натанаил — 1635 г. (споменава се в приписка към един „Пролог“ за м. март—август, писан в манастира Варовитец — над Етрополе); 6) Симеон — 1639 г. (в приписка към ръкописен „Миней“ за м. април, преписан 1639 г.); 7) Кирил — 1643—44 г. (в приписки към ръкописен „Миней“ за м. юни 1643 г. и ръкописен „Апостол“ от 1644 г.); 8) Андрий — 1644 г.; 9) Иаков — 1653 г.; 10) Иоил — 1668 г.; 11) Иезекил — 1668—1673 г.; 12) Иоанкии — 1686 г.; 13) Иоанким — 1698 г. (споменава се в „Дамаскин“ от с. Протопоинци, писан с. г.); 14) Генадий — 1730 г.; 15) Партений (?) 16) Паисий — 1749 г.; споменава се и в 1774 г. (може би е заемал епископския престол през всичкото време от 1749 до 1774 г. или се касае за две различни лица под едно име); 17) Иеремия (II) — 1780 г.; 18) Антим (I) — 1781—1785 г.; 19) Антим (II) — 1813—1827 г.; 20) Днионсий — 1827—1845 г.; 21) Мелетий (I) — 1845—1848 (или 1850 г.) и 22) Мелетий (II) — 1848 (или 1850) — 1852 г.

Само за последните трима от горепомнатите гръцки епископи в Ловеч са запазени по-подробни сведения. Тези исторически известия (за които ще говорим по-нататък) ярко разкриват домогванията и целите на фанариотското духовенство, а така също и високото църковно-патриотично съзнание на ловчанските епархиоти и воля за освобождение от игото на духовния поробител.

Ловчанската епархия обединявала предимно балканско население, което свято пазело праотеческата си вяра, език и национално чувство. Смело може да се каже, че тук елизмът почти не могъл да проникне. През всичкото време на робството (XIV—XIX в.) културно-просветната традиция и живият дух на родолюбие оставят светли следи, които ръководят епархийската църква и като звезда зорница в робската нощ чертаят пътя към изгрева на свободата. От епархията излизат просветени духовници, граматници и зографи. Издигат се няколко книжовно-просветни центрове — гнезда на българщината: Ловеч (с манастира „св. Богородица“, наричан още „Ястреб“), Троянският манастир, Тетевен (с манастира „Св. пророк Илия“), Етрополският манастир „Св. Троица“, Пирдоп и др.

Ловчанският манастир „Св. Богородица“, разположен на 3—4 км. югоизточно от града — в Сливнишките ливади, бил крепител на вяра и училище. Тук работили мнозина книжовници (граматници), които неуморно преписвали книги за просвета на ловчанските епархиоти. През XIV в. монах Пахомий (навярно от поменатия манастир) писал в Ловеч сборник, който бил пренесен заедно с други български книги в Румъния (1392 г.) от българските монаси Софроний, Пимен и Силван, ученици на преп. Никодим Тисмански и фактически основатели на манастира Нямцу и прочутата Нямцувска библиотека. В Ловеч бил направен ценен препис на Борилевия синодик. Известен е Ловчански ръкописен сборник (изготвен в манастира Ястреб) от XV—XVI в., където се дават интересни сведения за заточването и смъртта на св. патр. Евтимий. През XVI в. в същия манастир и в града Ловеч са били преписани от известния Петър Граматик няколко Четиревангелия. От една приписка в Четиревангелието от 1558 г. се вижда, че по това време дори Търново купувало ръкописи от ловчанските граматници (Търновският митрополит Иоанкии откупува Евангелие за манастира „Св. Троица“). През XVII в. ловчанският граматик Ангелак преписал т. н. Дриновски сборник. В 1655 г. иеромонах Стефан Ловчански преписал в Търговищката митрополия (Влашко) Граматиката на учения литовски русин М. Смотрички.

Гр. Троян и Троянският манастир „Св. Богородица“ били духовно-културни центрове, които изиграли огромна роля в живота на епархията. Манастирът привличал множество поклонници, сгривал сърцата им с пламъка на вяра и родолюбие, калявал ги за борба срещу политически и духовни асимилатори. Тук се готвели народни учители и свещеници. Монаси от Троянския манастир служели

като свещеници, проповедници и учители по градове и села; разнасяли факела на народната пробуда от Балкана до Дунава.

В Тетевенския манастир „Св. пророк Илия“ също имало духовно училище. И тук се подвизавали монаси граматници. През 1600 г. иером. Василий преписал „Великий требник“ и „Номоканона“ на Иоан Постник. В началото на XVIII в. в Тетевен се преписвали славянски книги, рисувани били икони и изработвани резбарски църковни украшения. Особено се прославил тетевенският граматик Стаю. През 1853 г. М. Кифалов (от Тетевен) написал ръкописно съчинение „Благоуравие“.

Етрополе и Етрополският манастир „Св. Троица“ се явяват книжовни средища през XVI—XVII в. И тук били преписвани църковно-богослужебни книги. Известни са етрополските книголюбци иером. Даниил, „Иоан нерей“ и др.

През XVIII—XIX в. били изготвени в Пирдоп „Апостол“ и новобългарски „Дамаскин“, а така също препис от Пансиевата история. Те се считат дело на пирдопския граматик и виден „учител Тодор“.

Всички тези ръкописи убедително говорят, че грамотността в Ловчанска епархия през робската епоха била изключително славянобългарска. Ловчанските епархиоти високо ценели ръкописните български книги, чрез които поддържали своята вяра и църковност, усъвършенствали се в религиозно-нравствено отношение, утвърждавали се в родолюбие и стремеж към духовна независимост.

От голямо значение било обстоятелството, че Ловеч, Троян, Пирдоп и др. епархийски центрове през време на робството (XVII—XIX в.) укрепват икономически — чрез процъфтяване на много занаяти (абаджийство, гайтанджийство, кожарство и др.) и оживената търговия, която създава контакт на българите не само със сънародници от другите краища, но и с чужденци търговци — в Турция, Австрия, Сърбия и др. Еснафските сдружения имали влияние пред политическата власт. Икономическото благосъстояние на Ловеч през турско време (на което сочи и тогавашното название на града — „Алтън Ловеч“) се отразило благотворно върху развитието на просветата, а тя от своя страна дала подтик на борбата за църковна и политическа независимост.

Успешно се развивало училищното дело в епархията — отначало в килии, манастири, метоси и частни къщи, а от четиридесетте години на миналото столетие — в сравнително добре устроени училища, с подготвени учителски кадри. Така напр. в 1840—41 г. тетевенецът поп Лукан Лилев ръководил добре уредено уще в метоха на Гложенския манастир „Св. Георги“. В Тетевен работил учителят „поп Стоян“. С учителско-просветно дело се занимавали и сестрите монахини Варвара и Магдалина Николови, които основали в бащината си къща девически метох, съг радили в двора храм и ревностно разпространявали ръкописни книги. През 1846—47 г. в Ловеч били открити две градски училища; в 1850 — девическо училище, а покъсно (след учредяване на Екзархията) — в 1875—76 г. — трикласно и четирикласно училище, които се устрояват по европейски образец. От 1850 г. нататък се отварят училища и в много ловчански села: Угърчин, Микре, Брестово и др. В будния Новоселски край (б. Троянска околия) през първата половина на XIX в. учителствували просветените свещеници Ради Пейков и Никола Барбулов. Те получили образованието си в Русия, били смели бранители на българщината и апостоли на свободата, която ще дойде чрез помощта на братята руси. Твърде рано ловчански младежи се учат в чужбина, а след това се връщат, за да се отдадат на просветна дейност като отварят народни училища. Някои документи говорят за трогателни грижи на ловчални към учещи се в Русия младежи.

През учебната 1847—48 г. в Ловеч учителствувал видният възрожденски деец П. Р. Славейков, който и тук съдействувал за ободряване духа на народа. В 1854—55 г. в Ловеч учителствувал образованият свещеник Марин Софрониев Калугеров, който оставил спомен на добър общественик.

През XVII и XVIII в. имало покатоличени павликянски села по долината на р. Осъм, които били посещавани от католически миссионери. Както съобщава обаче българският католически епископ в Никопол Филип Станиславов, през XVII в. (1659 г.) в Ловеч нямало нито една католическа

къща. Ловчали били привързани към своята православна вяра.

От изтъкнатото до тук се вижда, че и фанариотите не могли да разчитат на никакви успехи в Ловчанска епархия. Гръцките владци, поставени да работят сред будното българско население в епархията, трудно се решавали да посегнат на българската книга, славяно-българското богослужение и народно училище. Само Дионисий Ловчански (1827 г.) се опитал да замени богослужението славянски книги с гръцки, и то в отдалечения край на епархията — Пирдоп. Но и той не могъл да се радва на желаните резултати. В осветените от Дионисий (1834) ловчански църкви „Св. Неделя“ и „Св. Богородица“ богослужението продължавало да се извършва по руски църковно-богослужбени книги. Понеже някои ловчански свещеници изглежда били заставени да служат по гръцки книги, те писали „ирмологии“ с църковни песни на гръцки език — гръцка реч, но със славянски букви. Такава „ирмология“ е изработил през 1827 г. ловчанският „свещеник Павел“. Известни са и др. оригинални „ирмологии“. В някои от тях, наред с гръцките изрази, писани с български букви, се срещат и славянобългарски думи, изрази и даже цели песни.

Ловчанската епархия не само не се поддавала на фанариотското влияние, но организираща смела борба срещу наложението ѝ от Фенер владци. — След 30-те години на миналия век, ловчали настойчиво искали от Цариградската патриаршия и Търновската митрополия да им се изпрати за епископ българин. Те дори отказвали да се подчиняват на своите владци-гръци и да събират данък владичина. Мелетий I бил изгонен от епархията заради безразличен живот. Упоритата борба на ловчали срещу него принудила Патриаршията да отстъпи пред законните искания на българите и да заточи провинилния се епископ, Мелетий II се поучил от съдбата на своя предшественик и се държал сравнително добре в епархията. Ловчали искали от него да научи български език. Те завидели, че ще му позволят да събира нов данък владичина само ако може да служи на славянобългарски.

Борбата на ловчали за владика българин се увенчала с успех. В 1832 г. на епископския престол дошел Иларион — българин от Елена, който служел и проповядвал на български език, проявявал грижи за училищното дело и се стремил да бъде полезен на епархийската църква. Народът ликувал. По-късно обаче, когато след великденското събитие — 3 април 1860 г. Ловчанската община признала Илариона Макариополски (в Цариград) за свещеноначалник на Българската Църква, а Ловчанският епископ Иларион още се колебелал да скъса с Патриаршията, в епархията започнало силно брожение срещу него. Ловчали остро осъждали нерешителността на своя владика. През м. декември 1868 г. Иларион Ловчански отишъл в Цариград и се присъединил към българските архiereи, които стхвърлили върховната власт на Цариградската патриаршия и станали водачи на обособилата се Българска църква. Иларион Ловчански вече не се върнал в престолния си град. В Цариград той става председател на Св. Синод, сетне на Временния смесен съвет в Църковно-народния събор (1871 г.), а на 12. II. 1871 г. бива избран за пръв български екзарх. Той обаче, се отказал от високия пост — не се считал подходящ за него, поради немощ, напреднала възраст и пр. Близо четири години (1868—72) Ловчанската епархия стояла без Предстоятел, който отблизо да ръководи епархийските дела. Това обстоятелство безспорно довело до известно разстройване на епархийския живот. През 1872 г. ловчали искали да им бъде изпратен екзархийски владика, тъй като Митрополит Иларион („дядо Ловча“) си дал оставката от Ловеч и възглавил Кюстендилската епархия. Между 1873—75 г. Ловчанската епархийска катедра се възглавявала от Дионисий (родом от Берковица), пръв екзархийски Ловчански архiereй след възстановяването на Българската църква, който носел титлата митрополит. Младият, (едва 35-годишен) енергичен митрополит Дионисий за кратко време привел в добър ред епархийските дела и насочил в правален път религиозно-църковния живот. Той проявил особена ревност за устроението и успеха на училищата в епархията и за защита на населението от турското безправие. В 1875 г. митрополит Дионисий починал. Съществуват известия, че той бил отровен от турците в Орхана. Ботев (в. Знаме, бр. 20 от 29 юни 1875 г.) пише с болка за смъртта на Дионисия — истински патриот, защитник на народните интереси. Той

гледа на Дионисиевата смърт като на народна загуба и я приписва на турското безчовечие.

Според едно „Статистическо описание на градовете и селата на Ловчанска епархия“, извършено по нареждане на Екзархията (1875 г.), към Епархията по това време се числели 20,152 къщи, 45 църква, 135 свещеника, 6 манастира с 42 монаси, 3 девически метоха с 23 сестри; 62 мъжки у-ща със 70 учители и 4,483 ученици; 8 девически у-ща с 9 учители и 795 ученици. Освен тях, в Ловеч имало едно девическо и едно мъжко „подготвително у-ща“ със 110 ученици; в Троян — едно подготвително у-ще с 80 ученици; в Пирдоп — едно мъжко главно училище с 80 ученици.

Турският пътешественик Евлия Челеби свидетелства, че през XVII в. намерил в Ловеч 30 храма и седем джамии, Феликс Канц, който през 1871 г. посетил Ловеч, пише „Много църква, вероятно са окрасявали Ловеч във време на българските царе. И днес има много места със стари стени и гробища, наречени „черковища“. . . Те бяха посветени на св. Параскева, на св. Георги, св. Никола, св. Харалампий и др.“ В своето „Кратко политическо описание“ Неофит Бозвели пише, че през 1835 г. в Ловеч имало 7 храма. Всички тези известия сведочат за благочестие и ревност по храмостроителство, а така също за цветущ църковен живот в Ловеч от Средните векове насам.

В надвечерието на Априлското въстание (1876 г.) в Ловчанска епархия князла трескава революционна подготовка. Апостолът на свободата В. Левски, който не случайно бе избран Ловеч за център на революционната организация в България, подготвил патриотично настроените ловчански епархиоти за всеотдайно служение на поробеня ни народ. В подготовката и провеждането на въстанието участвували и духовници от Ловчанска епархия: игуменът на Троянския манастир хаджи Макарий, отец Кирил Даков, поп Тодор Мишаков (който леел туршуми в църковния двор — Ловеч и купувал необходими те вещи за въстаниците), няколко свещеници от Троянските села и др. През тази героична епоха Ловчанската епархия била щастлива да има за свой архiereй Дионисия, за преждевременната смърт на когото наистина трябва да се съжалява.

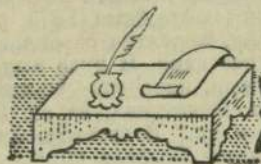
След митрополит Дионисий, за наместник на Ловчанската епархия бил определен Софийският митрополит Мелетий. От м. февруари 1876 г. Ловчанският митрополитски престол се заема от високообразования, прославен български първосветител Йосиф I, избран за екзарх на 24 април 1877 г. и отбелязал като такъв най-светли страници в историята на Българската църква. При замнаването си от Ловеч новонабраният Български екзарх пожелал, щото неговото „екзархуване дано да бъде честито за народа, та да бъде една слава и за Ловчанската епархия“. Събднали се тези паметни слова на Екзарха. Неговото първосветителство на Български екзархийски престол, огромните му заслуги към народ и Църква наистина са украшение и за каноническата му Ловчанска епархия, която той продължавал да управлява чрез свои „наместници“. Каго „управляващи Ловчанската епархия“ са известни следните български иерарси: Натанаил Пловдивски (от 1879—91 г.), който водил ревностна борба срещу протестантската пропаганда в Ловеч; Софийският митрополит Партений (?); Антим Брегалнички (Търновски митрополит) (от 1893 до 1897 г.); пловдивският митрополит Максим (от 1897 г. насам), известен със старанията си да подобри религиозно-нравственото състояние на епархията и да обезвреди протестантската пропаганда; Врачанският митрополит Климент (в 1909 г.); Драговитийският епископ Харитон (в 1914—15 г.). След смъртта на Екзарх Йосиф (1915 г.), Св. Синод на Българската Църква отново назначава „наместници“ на Ловчанския митрополитски престол. Такива са били: Врачанският митрополит Климент (1918—28 г.); Търновският митрополит Филип (от началото на 1929 г.); Врачанският митрополит Пансий (от 1 април 1931 г.).

В 1937 г. бил избран за канонически Ловчански митрополит Антим, който заемал катедрата до 1939 г. От 4 юни 1939 г. до 28 юни 1960 г. Ловчанската епархийска църква бе възглавявана от митрополит Фаларет, който остави трайни следи в живота на епархията и добър спомен у своите епархиоти.

На 30 октомври 1960 г. се проведе избор за нов Предстоятел на овакантения Ловчански митрополитски престол. Единоимслените епархийски избиратели единими усти и

серцем посочиха за свой архипастир Гл. Секретар на Св. Синод Браницкия еп. Максим — добре известен в Ловчанска епархия като предаен на църковното дело, млад и енергичен, със опитност на администратор, образован иерарх, патриот и миротворец.

На 20 ноември 1960 г. Св. Синод на Българската Православна Църква утвърди произведението в Ловеч избор и единодушно провъзгласи за канонически Ловчански митрополит досегашният Браницки епископ Максим.



## ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА АСПИРАЦИЯ

**Храмов празник.** На 1 ноември — деня на препод. Иван Рилски — в столичния храм „Св. Иван Рилски“ бе отслужена тържествена архиерейска св. Литургия от Негово Светейшество Българския Патриарх Кирил в съслужение на Високопреподобните архимандрити Горазд, Стефан, Иларион и Антолий, председателя на румънския храм в София иконом Иоан Крися, столичния архиерейски наместник иконом Димитър Андреев, петима свещенослужители от празнуващите тоя ден петдесетгодишнината на семинарския си випуск, начело с иконом Николай п. Константинов, и дяконите д-р Василий Велянов, Георги Балджиев и Николай Шиваров, който през време на светата служба бе ръкоположен в свещенически сан. Накрая на службата Негово Светейшество произнесе слово за празника.

**Негово Високопреосвещенство Достолският и Червенски Митрополит Михаил**, вседушевно благодари на всички, които са имали любезно внимание да го поздравят за имения му ден — 21 ноември, Архангеловден, и им молише от Бога крепко здраве, благополучие в живота и успех в работата.

**Нов лектор по музика в Духовната академия.** Св. Синод е назначил за лектор по теория на музиката в Духовната академия Ангел п. Константинов, диригент на хора при патриаршеската катедрала в София храм-паметник „Св. Александър Невски“.

**Свещенически конференции.** Енорийските свещеници в Кюстендилска духовна околия на 9 ноември са имали редовна конференция, на която Преосвещеният Знеполски епископ Йосиф, викарий при Софийската митрополия, изнесе доклад на тема: „Българското свещенство и укрепване на българо-съветската дружба“. От конференцията е изпратена телеграма до Негово Светейшество Патриарха, в която се казва: „Имайки предвид голямата заплата на българо-съветската дружба за всестранния напредък на народната ни Република ние се нареждаме и стройните редици на Българо-съветското дружество и следвайки вековната църковно-славянска дружба и завета на светите братя Кирил и Методий: „Славянин славянина за роден брат да има“, обещаваме всестранно да подкрепяме българо-съветската дружба и както всекидневно се молим и благовестим мира, така и всеотдайно ще се борим за неговото изграждане и опазване, съзнавайки, че това ще гарантира всестранния разцвет на народите по света.“

— На 10 ноември т. г., в гр. Станке Димитров, под председателството на Преосвещения Знеполски епископ Йосиф, се проведе конференция на енорийските свещеници от Станке Димитровска духовна околия. Гости на конференцията бяха: иконом Николай Харалампиев, Кюстендилски архиерейски наместник, и Борис Алексиев, Председател на Градския Комитет за българо-съветска дружба. Негово Преосвещенство епископ Йосиф произнесе доклад на тема: „Българското свещенство и укрепване на българо-съветската дружба“. Докладът направи силно

Нашата църковна общественост, ловчанските избиратели и епархиоти, посрещат с радост този избор, защото са уверени, че Високопреосвещеният Максим ще бъде достоен приемник на видните български иерарси, които прославиха Ловчанската епархийска катедра. Сега те молитвено пожелават на новия митрополит здраве, сили и многолетие за усърдно църковно и народополезно служение.

ТОДОР СЪБЕВ

впечатление на всички, както с жарката убеденост на докладчика, така и с множеството отлично подбрани цитати из послания на Св. Синод, резолюции на свещенически конгреси и изказвания на архиереи и свещеници, отразени в църковния печат, с които Преосвещеният докладчик ярко продемонстрира дейното участие на родния клир в борбата за укрепване на Българо-съветската дружба. . . Изказвания по доклада направиха свещеници-гостите, като Председателят на Комитета за българо-съветска дружба, между другото, заяви: „Лично позивам повече от половината ви и от това, което чух днес, за същия път се убеждавам, че сте честни борци, и радатели за българо-съветска дружба“.

Конференцията гласува и прие следната резолюция:

„Да влагат и за в бъдеще всичките си сили и целия си морален авторитет за процъфтяване на българо-съветската дружба, гаранция за нашата национална независимост и всестранен напредък“.

Съобщава: Икон. С. Т.

— Енорийските свещеници от Радомирска духовна околия са имали също конференция на 11 ноември в гр. Радомир, на която конференция Преосвещеният епископ Йосиф е изнесъл доклада си за българо-съветската дружба. В телеграма до Негово Светейшество Патриарха свещениците, присъствували на тази конференция, заявяват: „Както досега, така и занаяпред ще стоим на верна стража за опазване българо-съветската дружба и мира в света. Свещенството е решителен сторонник на братството и любовта, мира и дружбата между народите. Под мъдрото ръководство на Ваше Светейшество присъединяваме усилията си към тези на целия български народ и народното ни Правителство в борбата за мир, за културно и материално издигане. Никога не ще се отклоним от пътя на вечна дружба с Руската православна църква и Великия Съветски съюз. Присъединяваме своя глас против атомното въоръжаване и колониализма“.

— Също на 11 ноември са имали конференция и свещениците от Петричка духовна околия, на която са били проведени и изпитните събеседвания под председателството на протосингела на Неврокопската св. митрополия архимандрит Синесий. Участващите в конференцията свещеници са изпратили телеграма до Негово Светейшество Патриарха, в която заявяват: „Присъединяваме се към борбата за мир и занаяпред под мъдрото и вечно ръководство на Ваше Светейшество, предаен борец за мир, ще се трудим още повече за утвърждаване на мира така жадуван от всички човеци и народи в света.“

Редактор: ЙОРДАН П. ИЛИЕВ